Kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Yleistä

Suomi on kansainvälinen ja avoin talous, jonka pohjoismainen arvopohja nojaa solidaarisuuteen. Suomen tulee jatkossakin kantaa vastuunsa hädänalaisten ihmisten auttamisessa. Kuitenkin vain panostamalla kotouttamiseen ja kotoutumiseen voimme varmistaa sen, että maahanmuuton riskeiltä vältytään ja että vastaavasti sen mukanaan tuomat mahdollisuudet kyetään täysimääräisesti hyödyntämään.

Maahanmuuttajien kotoutumisessa ensimmäisenä nousee yleensä esiin Suomen tai ruotsin kielen oppimisen tärkeys. Kielitaidon lisäksi merkittäviä inhimillisen pääoman osa-alueita ovat työkokemus ja koulutus. Inhimillinen pääoma nimittäin on osittain paikallisesti määrittyvää.

Millainen tahansa Suomesta saatu työkokemus on täällä usein työllistymisen kannalta arvokkaampaa, kuin ulkomailla saatu työkokemus. Suomesta hankittu työkokemus viestii työnantajalle siitä, että maahanmuuttaja on jo omaksunut yleiset suomalaiset työelämän pelisäännöt ja on sisällä paikallisessa työelämässä. Tästä syystä minkä tahansa työkokemuksen saaminen ja sen dokumentointi Suomesta on maahanmuuttajalle erittäin tärkeää.

Ulkomailla saadun koulutuksen arvo ja merkitys vastaa pitkälti ulkomaista työkokemusta: Niiden sisällöt, laajuus ja laatu ovat yleensä tuntemattomia Suomessa. Siksi ulkomaisten tutkintojen tunnistamis- ja tunnustamismenettelyyn tulee luoda nopeat palvelumallit. Tämä on aihe, jossa EU-yhteistyöstä voisi olla hyötyä.

Vastaanottovaihe

Sopeutuminen Suomeen alkaa jo vastaanottokeskuksissa. Niissä voidaan järjestää työ- ja koulutustoimintaa turvapaikanhakijoiden toimintamahdollisuuksien parantamiseksi. Tällaisia aktivointitoimia tulee laajentaa ja niihin osallistumisesta tehtävä velvoittavaa.

Vastaanottokeskuksissa tulisi järjestää koulutusta suomalaisesta yhteiskunnasta, kielestä ja kulttuurista sekä työelämä- ja lakitietoutta.

Vastaanottokeskusten asukkaiden aktivointia palvelevaa työtoimintaa saa järjestää vain vastaanottokeskuksessa. Niissä ei kuitenkaan riitä mielekästä tekemistä. Turvapaikanhakijoille on voitava järjestää työtoimintaa myös vastaanottokeskuksen ulkopuolella yrityksissä tai yleishyödyllisessä toiminnassa.

Vastaanottotoiminnassa tulisi osana koulutus- ja työtoimintaa pikakartoittaa työikäisten osaaminen ja kielitaito jo vastaanottovaiheessa. Tämä tukisi myöhemmän kotoutumissuunnitelman tekoa.

Kotouttamisvaihe

Oleskeluluvan saamisen jälkeen henkilön kanssa on tehtävä laaja osaamis- ja koulutustarvearviointi, joka on perustana kotoutumissuunnitelmalle ja sopivien töiden ja koulutuspaikkojen haulle. Tärkeätä on, että suunnitelman mukaiset toimet räätälöidään ja aloitetaan nopeasti: kielikoulutukseen tulisi päästä kahden viikon kuluessa. Kotouttamiskoulusta tulisi uudistaa siten, että siihen sisältyy aina myös työelämään tutustumista ja yrittäjyystietoutta.

Kielikoulutusta voidaan monipuolistaa ja tehostaa tarjoamalla yhtäältä verkko-opintoja lähiopetuksen rinnalla ja toisaalta yhdistämällä kieliopintoja ammatillisiin opintoihin tai työntekoon. Kieliopinnot eivät saa keskeytyä esimerkiksi työllistymisen vuoksi.

Kieliopintojen velvoittavuutta on lisättävä siten, että oleskeluluvan saamisen jälkeen maahanmuuttajan on osoitettava suomen tai ruotsin kielen taitonsa tietyssä ajassa.

Palkkatukijakso tai ammatillinen työvoimakoulutus lähes kaksinkertaistavat maahanmuuttajien työnsaantimahdollisuudet. Tällä hetkellä palkkatuki ei kuitenkaan riitä kattamaan alemman tuottavuuden ja lisääntyneen työnohjauksen aiheuttamia kuluja työpaikalla. Myös työkokeilujaksot ovat mahdollinen väylä lisätä työkokemusta Suomessa.

Työkokeiluja tai palkkatuettua työtä ei voi käytännössä järjestää yrityksissä, joissa on osa-aikaisia, lomautettuja tai takaisinottovelvollisuuden piirissä olevia työntekijöitä. Kaikilla työpaikoilla tulisi olla mahdollisuus tarjota työkokeilupaikkoja tukemaan osaamis- ja koulutustarpeiden arviointia.

Pitkäänkin Suomessa asuneiden maahanmuuttajanaisten työllisyysaste on matalampi kuin miesten. Naisten pääsyä työmarkkinoille voidaan edistää tuomalla kotoutuksessa esiin lasten päivähoitopalvelut ja suomalaisen työelämän tasa-arvoisuus. Perhevapaauudistuksella ja 5-vuotiaiden esiopetuksella voidaan myös lisätä maahanmuuttajanaisten suuntautumista työmarkkinoille.

Kotouttamisesta kunnille ja vastaisuudessa myös maakunnille aiheutuvat kustannukset tulee ottaa huomioon valtion rahoituksessa. Pakolaistaustaisten maahanmuuttajien työllisyysaste nousee kyllä ajan myötä, mutta on pitkään merkittävästi alempi kuin kantaväestön.